

בענין זכר למקדש - שיעור 817

I. הקדמה להענין

- (א) תקנו אנשי כנסת הגדולה אחרי החורבן בית ראשון תפילת קדיש על חילול ה' מהחורבן בהמ"ק וחורבן ארץ ישראל ופיזור ישראל (ערוך השלחן י"ט - ב')
- (ב) נתייסד הקדיש על פי הנביא יחזקאל (ל"ח - כ"ז) דבזמן המלחמת גוג ומגוג שאז יתגדל שמו יתברך כמו שאמר הנביא זכריה (י"ד - ט) דביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד
- (ג) עיין בסוטה (מ"ט) דבזמן הגלות אין זכות לקיום העולם אלא בזכות אמן יהא שמה רבא
- (ד) ועיין בברכות (ג) דאליהו הנביא אמר דבת קול יוצאת ג' פעמים ביום ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי... אבל מי שאמר אמן יהא שמה רבא על זה אמר ה' אשרי המלך...
- (ה) ועיין בשבת (ק"ט:ו) דכל העונה אמן יהא שמה רבא בכל כוחו וכוונתו קורעין גזר דינו ואפילו שמץ של ע"ז מוחלין לו ופותחין לו שערי גן עדן וניצול מחבלי משיח והוא סימן לאדם שהוא גברא רבא באורייתא (זוהר) והקב"ה שמח בשביל זה ומתעלה בעולמו ומתעורר רחמים לפניו ועל בניו השרויים בגלותם וח"ו לאלו שמדברים או לאלו שאינם נותנים לב להקדיש עון גדול שאין כמוהו

II. בענין קריעה על מקום המקדש מפסקי רב אלישיב שהובא בספר אשרי האיש (דף ת"ז-ת"ט)

- (א) הירושלמי פטור אפילו עברו ל' יום זה דוקא למי שגר בעיר העתיקה אבל שאר אנשים שיכולים ללכת לכותל פעם בל' יום ואינו הולך דומה למי שיש לו אם זקינה ואינו הולך לבקרה
- (ב) אפשר להפקיר בגדיו בפני שלושה כדי להיפטר מחיוב קריעת הבגדים וכן יכול להקנות בגדיו לאחר בקנין סודר וחבירו שקנה הבגדים יאמר לו בפירוש שאינו נותן לו רשות לקרוע אבל למעשה אין לנהוג כן
- (ג) אין פטורים מלקרוע אלא בימים שאין נוהג בהם אבילות דהיינו שבת ויום טוב וחול המועד מ"מ צריך לקרוע אף בערב שבת אחר חצות
- (ד) מי שראה את מקום החורבן בשבת אינו חייב לקרוע אחר כך במוצאי שבת אכן אם הגיע לכותל רק במוצאי שבת אף אם הוא בבגדי שבת צריך לקרוע וע"ע באג"מ (י"ד ג - ג"ז אות ד) דבא בשבת אין פטרתו לפעם שניה בחול ואבאר
- (ה) חתן וכלה הבאים בשבעת ימי המשתה אין קורעים דדומים לגבם ליום טוב שלא קורעים בו
- (ו) מי שהיה בכותל ושכח לקרוע אין קורעין במקום אחר שרק כל זמן שעומדים על ידי הכותל קורעים
- (ז) קטנים אין מחנכים לקריעה אך בן גדול הסומך על שלחן אביו אף שבגדו לאביו חייב בקריעה
- (ח) בגד הקרוע צריך ללבוש כל זמן שהייתו במקום החורבן
- (ט) המנהג להתמיר שלא להכניס את האצבעות בין אבני הכותל אבל לנגוע או לנשק אבני הכותל מותר
- (י) יש שלש חיובי קריעה דהיינו על הרי יהודה ועל ירושלים בחורבנה ועל מקום המקדש וא"כ צריך לקרוע על כל אחד קריעה בפני עצמה אבל אם ראה תחילה את מקום המקדש קורע על מקום המקדש ואח"כ מוסיף בקרע על ירושלים ועל הרי יהודה

III. עוד דינים זכר לחורבן

- (א) לשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד עיין במ"ב (תק"ס - ז) דבזמנינו לא נהגו לשייר ואפשר משום דסומכין על המקילין דהיכא דעירב בחול שוב לא מקרי בשם

סיד מ"מ צ"ע על המקילין אמנם היכא שהוא טח בטיט לבד לכו"ע אינו צריך לשייר ועיין באג"מ (ג - פ"ו) דאפילו בלא לכתוב בתוך המראה השחור זכר לחורבן יצא דצריך רק היכר לזכר ואין צריך לגנאי דאפילו מתיפה יצא וכ"כ הערוך השלחן (תק"ס - ה) ודלא כהלבוש והשל"ה והמג"א והפמ"ג (פ"ז סק"ח) והחיי אדם ועוד מחדש האג"מ שלא אסרו על הדר בו אם לא כנאו בעצמו לעצמו או מצוה אחר לבנות לו אמנם אם לקח בית שבנוי מכבר כמו שלא אסרו על הלוקח מעכו"ם אין בו חיוב לשייר ממילא נמצא שהבונה למכור סתמא אף לישראל פטור מלהשאיר האמה בין המוכר הבונה בין הלוקח ובין השוכר מהם ורק מי שבנה לעצמו לדירתו צריך לשייר ואם לא שייר מצריך הלוקח ממנו לקלוף (מג"א תק"ס - ז) והשוכר אפילו באופן זה אינו ביתו ואינו חייב ועיין בשע"ת שלא להקפיד על מדת אמה ואפילו דבר מועט דיו ודעת הא"ר להתמיר דצריך להניח אמה לכל חדר וחדר אמנם בשאילת יעב"ץ כתב דסגי בחדר אחד ובכית הכנסת ובביה"מ אין צריך לשייר דדוקא בביתו (בה"ל) ויש מקילין בארץ ישראל כיון שרואין החורבן בעינים וצ"ע (פ"ת תק"ס - ח) ועיין בנטעי גבריאל (דף תק"ע) שהביא הספר מקור חיים (אות רכ"ה) שבעל דברי חיים מצאנו לא הקפיד כלל לעשות זכר לחורבן ומשום דרבי הלל לא רצה לטעום כלום בביתו משום הכי תקן ומשייר אמה בעצמו ועיין בשו"ת קנין תורה (ח - קי"ז) דלהיפך שממעשה זו ראה שאין צריך לשייר ועיין עוד בנט"ג (ע"ט) במעשה באיש אחד שבחלמו אמרו לו מן השמים לשייר

(ב) תקנו שהעורך שלחן לפני אורחים להניח מקום פנוי בלא קערה ומחסר איזה תבשיל ואנו אין נוהגין כן (ערוך השלחן ח בה"ל בשם החיי אדם) ועיין בכף החיים (י"ח) הטעם משום שבזמניהם היה סדר קבוע לתבשילים ואם חסר אחת היה ניכר דזכר לחורבן משא"כ בזמנינו דאין סדר קבוע אינו ניכר כלל

(ג) תקנו לנשים שתשיירו אחת מהתכשיטים זכר לחורבן וג"כ לא נתקיים ועיין בפסקי תשובות (41) שגאוני ירושלים אמרו להחזיר התקנה אבל תקנה הגונה זו לא נתקיימה שנים הרבה

(ד) גזרו שלא לנגן בכלי שיר (תק"ס - ג) ועיין ברמ"א שדוקא למי שרגיל בהם או בבית המשתה אמנם לצורך מצוה כגון בבית חתן וכלה הכל שרי ועיין באג"מ (ח - קס"ו) דבפה אין לאסור אפילו שלא בבית משתה ובזמרא דמנא אסור בכל מקום אם אינו לדבר מצוה ולא דוקא בחתונה אבל הבענקעטס שעושין לצורך צדקה צ"ע אם מותר ולכן טוב להתמיר אבל אין למחות באלו המקילין וע"י הרדיו אם נשמע זמרא דפומא מותר ואם בכלי זמר אסור וללמוד לשורר בכלי זמר רק לפרנסה מותר ואם הוא להנאתו אסור להרמב"ם (תענית ה - י"ד) אבל הרמ"א התיר שלא במשתה ולכן אין למחות ביד המקילין ועיין בשו"ת יחזקאל דעת (ח - ט"ה) דבחוה"מ סוכות לכבוד שמחת בית השואבה מנגנין בכלי שיר גם בירושלים וכן בפורים וסיום מסכתא מקילין שהספרדים לא נתקבלה תקנה שלא לזמר בכלי שיר בירושלים

(ה) זמרה על פסוקי תנ"ך ומאמרי חז"ל - עיין במ"ב (תק"ס - י"ד) דשלא כדין הם שמשוררין במשתה "אודך כי עניתני" וכה"ג לשמחת מריעות כי אז התורה חוגרת שק וכ"ש לעשות פסוקי תנ"ך לרקודים ללמדות הנשים איך להתרקדות ורק לשם שמים מותרות ועיין במג"א (תק"ס - י) דלא שרי אלא אותם שירים שניתקנו על סעודת שבת ולא על פיוטים אחרים וכן הביאו המ"ב (י"ד)

(ו) אין לברך ברכת דיין האמת בשם על ראיית מקום המקדש ורק אומר ברוך אתה מלך העולם דיין האמת משום דהוי ספק ברכה ועיין באג"מ (י"ז ג - קכ"ט - ה) דיכול לומר "מלך" העולם וע"ע במ"ב (ו)

(ז) הגאון רי"ז מבריסק לא הלך אל כותל המערבי מחשש טומאה ועיין באג"מ (ז - קי"ג 3050) שודאי קבלה מדורות הראשונים שמותר לילך לשם ואיך שייך לחלק עליהם

(ח) שוברים קערה בתנאים ואומרים מזל טוב שע"י השבירת הכלי נגמרת קנין השידוכים וכל זמן שלא עשו דברים אלו עדיין אפשר לחזור מהשידוך (ערוך השלחן ח"ט ע"ג - כ"ו) ושבירת הכוס תחת החופה שובר החתן בעצמו שעיקר השמחה של החתן